

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een terugblik op 25 jaar Leidschrift

Blok, Tjarda

Citation

Blok, T. (2010). Een terugblik op 25 jaar Leidschrift. *Leidschrift : Een Goede Historicus? Negentiende-Eeuwse Idealen En Praktijken*, 25(April), 165-181. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/72794>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/72794>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Een terugblik op 25 jaar *Leidschrift*

Tjarda Blok

Met het verschijnen van dit nummer heeft *Leidschrift* de mijlpaal van zijn 25ste jaargang bereikt. Wie het eerste nummer uit oktober 1984 naast dit nummer legt, ziet dat er sinds die tijd veel veranderd is. *Leidschrift* kende perioden van succes en van tegenslag, en het voortbestaan van het tijdschrift was niet altijd zeker. Toch zorgden de opeenvolgende redacties dat *Leidschrift* bleef verschijnen. Zij wisten daarbij altijd een eigen stempel op het blad te drukken. Soms meer, soms minder in lijn met de opzet zoals die sinds de eerste uitgave was gekozen: het bundelen van werk van studenten en pas afgestudeerden in kwalitatief hoogwaardige themanummers.

Het vijfde lustrum van *Leidschrift* was voor de huidige redactie aanleiding om enkele oud-redacteuren te interviewen en samen met hen terug te kijken op de afgelopen 25 jaar. De herinneringen van Leo Lucassen, Peer Vries, Robert Stein en Joost Augusteijn zullen hier een beeld schetsen van het ontstaan en de ontwikkeling van *Leidschrift*.

Leo Lucassen (1959), sinds 2005 hoogleraar sociale geschiedenis aan de Universiteit Leiden, behoorde tot de oprichters van *Leidschrift*. Van 1978 tot 1985 studeerde hij sociaal-economische geschiedenis in Leiden. Tijdens zijn studie raakte hij al snel betrokken bij het maken van tijdschriften. In zijn eerste jaar kwam hij bij de redactie van de *Historische Informatie Courant (HIC)*. ‘Ik had tijdens mijn studie geen wetenschappelijke aspiraties. Ik dacht dat dat alleen voor hele knappe koppen weggelegd was, dus ik dacht “Ik ga wel de journalistiek in.” En daar ben ik ook al heel snel ingerold. Ik zat in een mentorgroepje waar Dick de Boer¹ docent van was en die heeft mij bij de *HIC* betrokken. Daar heb ik mijn eerste schreden op het schrijverspad gezet en ik heb het altijd met veel plezier gedaan.’

De *HIC* was een journalistiek blad dat met opiniërende stukken van studenten en interviews met hoogleraren en docenten vooral gericht was op het reilen en zeilen van (wat toen nog heette) de subfaculteit geschiedenis. Een meer vakinhoudelijk gericht tijdschrift waarin geschiedenisstudenten hun afstudeerscripties konden publiceren bestond, anders dan in andere universiteitssteden, niet in Leiden. ‘Ook onder invloed van bladen met meer

¹ Destijds docent middeleeuwse geschiedenis aan de Universiteit Leiden. Nu hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen.

wetenschappelijke doelstellingen zoals *Skript* in Amsterdam, *Aanzet* in Utrecht en natuurlijk *Groniek* in Groningen dachten wij, dat was ik geloof ik zelf samen met Peer Vries, “Kunnen we in Leiden niet ook zoiets beginnen? Een wetenschappelijk tijdschrift waar met name de betere studenten hun eindschrijftie in kunnen publiceren.” Daar was de *HIC* niet geschikt voor. Toen ben ik in 1984 gestopt bij de *HIC* en zijn we met een clubje studenten met *Leidschrift* begonnen. Dus allemaal niet heel origineel, want nogmaals, *Skript* en *Groniek* bestonden al en *Aanzet* was net begonnen. Het hing allemaal een beetje in de lucht.’

De eerste redactie

Het clubje dat uiteindelijk de eerste redactie van *Leidschrift* zou vormen bestond naast Lucassen uit de studenten Willem Bogaard, Marie-Christine Engels, Jetty Grootsholten, Charles Jeurgens, Marijke Koning, Kees Meiling, Rian Vreeburg, Margreet Wijers en docent Peer Vries. ‘Dat waren bijna allemaal jaargenoten, of je kende elkaar van colleges. Het ging allemaal vrij informeel. In mijn herinnering vormden Peer Vries, Charles Jeurgens en ik, en iets later ook Remco Raben de kern van dat clubje. Maar misschien maak ik mijn eigen rol dan wel iets groter dan die daadwerkelijk was. Herinneringen zijn natuurlijk notoer onbetrouwbaar.’

Geen van deze redactieleden had ervaring met het opzetten van een tijdschrift. ‘Ik in ieder geval niet. Bij de redactie van de *HIC* had ik wel ervaring opgedaan met redactiewerk, deadlines en typen. Het was allemaal natuurlijk nog voor het computertijdperk, dus alles moest op typemachines worden uitgetikt en vervolgens met de hand worden opgemaakt. Peer Vries had wat meer ervaring, maar ook niet met het maken van bladen volgens mij. Dus ja, we deden maar wat. Een beetje de rest nadoen denk ik.’

Desondanks verscheen in oktober 1984 het eerste nummer van *Leidschrift* in een oplage van tweehonderd exemplaren. Een abonnement van drie nummers per jaar kostte dertien gulden. Losse nummers waren voor vijf gulden verkrijgbaar via het secretariaat van de subfaculteit geschiedenis en drie Leidse boekhandels. Het nummer bevatte vier artikelen en vier boekbesprekingen rond het thema arbeid. Lucassen schreef samen met Willem Bogaard in de inleiding van het eerste nummer de beginselverklaring van *Leidschrift*:

De laatste jaren verschijnen er aan tal van universiteiten bladen die tot doel hebben studenten de gelegenheid te bieden hun werk aan een wat groter publiek bekendheid te geven. Men denke hierbij bijvoorbeeld aan bladen als *Skript* (Amsterdam), *De Aanzet* (Utrecht), *Concept* (Rotterdam) en het inmiddels tot een “echt” vaktijdschrift uitgegroeid *Groniek*. Hoewel men misschien terecht bezwaren aan zou kunnen voeren tegen deze versnippering, menen wij dat, zeker zolang er geen goed funktionerend [sic] landelijk coördinaat bestaat, het alleszins gerechtvaardigd is dat iedere geschiedenisafdeling zoveel mogelijk probeert scripties van studenten aan de vergetelheid te ontrukken. In het kort komt het er op neer dat wij met *Leidschrift* willen proberen samenvattingen van scripties rond thema's te bundelen. Hiervoor zal voor het grootste gedeelte worden geput uit scripties die de laatste jaren bij de subfaculteit geschiedenis zijn geschreven. Scripties uit andere disciplines, wanneer zij tenminste bij het thema passen, zijn overigens ook welkom.²

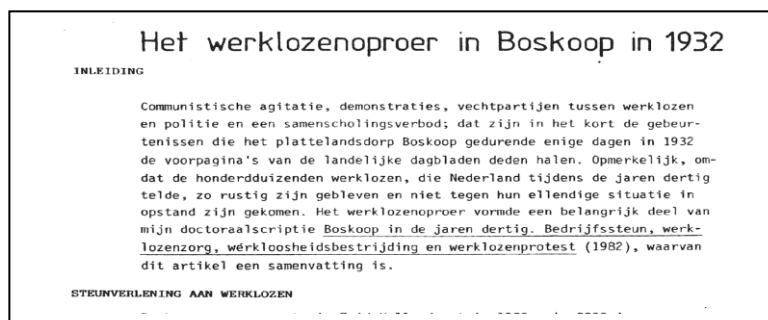
Themanummers opgebouwd uit Leidse studentenscripties, dat zou dus de kern van *Leidschrift* moeten worden. Maar hoe kwam de redactie tot de keuze van thema's? En in hoeverre speelden ontwikkelingen in de geschiedbeoefening hierbij een rol? 'In de eerste nummers, toen we het wiel nog een beetje moesten uitvinden, zie je heel duidelijk wat wij belangrijke thema's vonden. Maar het was niet zo dat wij de geschiedschrijving wilden veranderen. We zijn wel met typische sociaal-economische thema's begonnen. Dat was ook wat ik zelf als student interessant vond. Het moest wel iets met hedendaagse thema's te maken hebben. Dat vind ik overigens nog steeds. De maatschappelijke relevantie van geschiedenis, zoals dat toen heette, vind je heel duidelijk in deze nummers terug. Ik denk dat dat wel weerspiegelde wat toen in de geschiedenis de mode was. Maar er zit ook wel duidelijk een soort Leidse padafhankelijkheid in. Discriminatie, het thema van het tweede nummer, was bijvoorbeeld iets waar Van Arkel³ zich hier in Leiden mee bezighield. De inhoud van *Leidschrift* vloede dus wel enigszins voort uit de typisch Leidse specialisaties. Ik geloof niet dat we daar nou een redactiebeleid voor hadden, of daar heel bewust voor kozen. Maar onbewust zit dat er duidelijk in.'

² W. Bogaard en L. Lucassen, 'Inleiding', *Leidschrift* 1.1 (1984) 1-2: 1.

³ Dik van Arkel. Tot 1986 hoogleraar sociale geschiedenis aan de Universiteit Leiden.

‘Voor de eerste jaargang hebben we zelf de thema’s bedacht en daar mensen bijgezocht die artikelen konden schrijven. Maar daarna zijn we heel sterk aansluiting gaan zoeken bij doctoraalwerkcolleges die aan de subfaculteit werden aangeboden. Door onze keuze om met themanummers te werken lag dat erg voor de hand. We bespraken in de redactie welke colleges interessant waren en vervolgens gingen we in gesprek met docenten om te zien of er goede werkstukken uit kwamen. Er was dan immers al een thema, de docent kon de inleiding schrijven en wij pikten de beste werkstukken eruit om te publiceren. Dat is vervolgens een vast stramien geworden.’

Maar met het vaststellen van geschikte thema’s en het zoeken naar auteurs was het redactiewerk nog maar net begonnen. Binnengekomen teksten moesten geredigeerd en opgemaakt worden. ‘Ik kan me niet herinneren of we nou heel fors redigeerden, maar als we een stuk niet goed vonden gaven we dat wel aan. Er zijn ook stukken gesneuveld. De docenten van de werkcolleges redigeerden soms zelf ook wel. Die hadden daar natuurlijk ook belang bij om niet een vlag op een modderschuit te zijn. De opmaak was allemaal handwerk. Constance Endenburg, een vriendin van Charles Jeurgens, deed een grafische opleiding en die heeft onze opmaak bedacht. Dat vonden we allemaal reuze hip. De kopjes maakte ik allemaal zelf met Rotring inktpenspen en van die letterlinealen. Op een gegeven moment zijn we met plakletters begonnen. Verder tikten we alles uit op twee van die grote elektronische typemachines van IBM die op het secretariaat stonden. En dan ging er een pak papier naar de universiteitsdrukker die er boekjes van maakte. We zijn begonnen met een oplage van tweehonderd, maar al snel zaten we aan de vierhonderd.’

Afb. 1: Ambachtelijke lay-out. *Leidschrift* 1.1 (1984) 81.

Toen Lucassen in april 1986 begon met zijn promotieonderzoek kwam er een einde aan zijn redactielidmaatschap. Ook na zijn vertrek bij de redactie is hij *Leidschrift* op afstand blijven volgen. Dat het tijdschrift in de loop der jaren van karakter veranderde, is hem niet ontgaan. ‘Wat ik jammer vind, is dat het blad op een gegeven moment is getransformeerd naar een blad waar nauwelijks nog een student in schrijft. Eigenlijk zijn de uitgangspunten op dat punt totaal verlaten. De verschuiving naar het vragen van meer docenten als auteur, daar is het blad niet voor bedoeld. Er zijn meer dan genoeg wetenschappelijke bladen waar wij als docenten ons werk in kwijt kunnen. Ik vind wat dat betreft dat *Leidschrift* een beetje terug zou moeten keren naar zijn *roots*. Er zijn genoeg goede scripties waar je zo een artikel van zou kunnen maken en genoeg studenten die een goed artikel kunnen schrijven, soms zelfs origineler dan docenten zouden doen. Voor hen zou *Leidschrift* een medium kunnen zijn.’

Take off

Peer Vries (1953) is hoogleraar global economic history aan de Universiteit van Wenen en werkte in 1984 als docent sociaal-economische geschiedenis en methodologie aan de Universiteit Leiden. Hij raakte via Leo Lucassen betrokken bij de eerste redactie van *Leidschrift* en zou tot 1996 aan het blad verbonden blijven. Ook hij miste een wetenschappelijk publicatiepodium voor werk van studenten in Leiden. ‘Er waren natuurlijk wel studentenblaadjes, maar die hadden geen wetenschappelijke pretentie. Wij wilden echt goede teksten van studenten de mogelijkheid geven om niet enkel en alleen maar in een kast te liggen. Doctoraalscripties waren in die tijd toch behoorlijke dingen. Honderd pagina’s was vrij normaal. Er waren echt dingen bij waarvan je dacht “tja, zonde dat daar niets mee gebeurt.”’

Ook Vries had geen ervaring met het opzetten van een tijdschrift toen hij tot de redactie toetrad. ‘Er waren altijd wel mensen die hier of daar iets gedaan hadden. Ervaring in de zin dat mensen al tijdschriften gerund hadden was er denk ik niet, maar wel ervaring in de zin dat speciale interesse en speciale vaardigheden aanwezig waren. Dat heb je ook nodig. Ik bracht als docent vooral een groot netwerk mee, wat voor de redactie nuttig was bij het zoeken van auteurs.’

Hoe het eerste nummer van *Leidschrift* gefinancierd werd, weet Vries niet meer. ‘Volgens mij gingen we er gewoon van uit dat we er tweehonderd

zouden laten drukken, dan nemen we abonnementen en dan komt het wel goed. En het kwam ook goed. We hadden vrij snel toch al drie, vierhonderd abonnees. De universiteit droeg ook wel wat bij. Niet in geld, maar je kon wel eens iets mee laten drukken, iets verzenden of een paar kopietjes maken. Daarover mochten we niet klagen. Dus het was allemaal niet zo duur. De enige rekening kwam van de drukker en die betaalden we met abonnementen.’

De redactie was in die tijd vooral bezig het blad van de grond te krijgen. ‘Een econoom zou zeggen: “het heeft een soort take off nodig.” Mensen willen natuurlijk eerst een beetje kijken wat de bedoeling is. Daarom werden de eerste nummers, zoals dat ook wel bij serieuze tijdschriften gebeurt, deels gevuld door de redactieleden om te laten zien wat ze willen en kunnen. Het is moeilijk om auteurs te vragen als er nog niets is.’

Maar de take off slaagde. De strategie van de redactie om met themanummers te werken en aansluiting te zoeken bij werkcolleges bleek succesvol. ‘Van het begin af aan was eigenlijk duidelijk dat we een helder onderwerp moesten hebben. Als je gewoon zegt: “Dit is *Leidschrift*, tweede jaargang en het gaat over van alles...” dat gaat niet werken, dat is ook niet interessant. Dus als je verkoop wil hebben, en als je een beetje gericht wil zoeken naar auteurs, heb je thema’s nodig. We hebben veel met sociaal-economische geschiedenis gedaan. Dat was toen de grootste afdeling en dat waren ook de meest actieve studenten. Maar ik geloof niet dat we in dat opzicht eenzijdig waren.’

Professionalisering

Ongeveer vijf jaar na de oprichting was *Leidschrift* volgens Vries al behoorlijk professioneel geworden. De oplage bleef stijgen en er werd binnen de redactie nagedacht over verschillende manieren om deze verder te verhogen. ‘We hebben altijd wel geprobeerd om groter te worden en ook om buiten Leiden gelezen te worden. Je hebt een zekere omzet nodig om het leuk te maken, om het goed uit te kunnen voeren en het blad er fatsoenlijk uit te kunnen laten zien. En dat is geloof ik wel een van de ontwikkelingen in de afgelopen 25 jaar. Het werd ook vrij snel duidelijk dat we regelmatig moesten proberen om coryfeeën als auteur te vragen om de verkoop te stimuleren. Het verbinden van nummers aan activiteiten als collegereksen

of evenementen als conferenties en congressen was ook wel handig. Je had dan alle experts al bij elkaar en als er vijf hoogleraren wilden schrijven volgde de rest ook wel. Dan maakten we daar een special over. Bijvoorbeeld over “geschiedenis buiten de perken”,⁴ die heeft echt goed verkocht.’

Het vinden van thema’s voor de nummers en auteurs die daarover wilden schrijven ging door de groeiende naamsbekendheid van *Leidschrift* steeds makkelijker. ‘In het begin was het een beetje hapsnap, want je moest het nummer gewoon vol krijgen. Maar als je op een gegeven moment een beetje naam hebt gaat het beter. We werden serieus genomen en dan willen mensen vaker voor je schrijven. Dan ga je ook wat hoger mikken door bij nummers echte coryfeeën te vragen in de hoop dat ze meedoen. Bijvoorbeeld bij het nummer over zeventiende-eeuwse schilderkunst John Michael Montias uit Amerika vragen en die zegt nog ja ook. Naderhand bleek ook dat hij dacht dat we een heel ander blad waren, maar geschreven is geschreven. We hebben wel altijd geprobeerd om de link met Leiden te behouden.’

Ook de redactie speelde volgens Vries een grote rol bij de professionalisering van het blad. ‘Ik vond dat de mensen die in de redactie zaten bijna allemaal een zeer hoog niveau hadden en een aantal is ook lang bij de redactie gebleven. Je moet het ook wel een tijdje doen om *feeling* te krijgen met het redactiewerk. Want het kost veel tijd om van een op zich aardige tekst een wetenschappelijk artikel te maken. Ook contact maken met auteurs is belangrijk. Als je teksten gaat redigeren moet je dat zo doen dat de auteur blij is en niet razend. En hoe weet je als een tamelijk marginaal blad toch grote namen te strikken om te schrijven? Dan moet je als redacteur toch goed kunnen overtuigen. We hebben af en toe echt mensen van Europees- of wereldniveau gestrikt dat ik naderhand dacht “Waarom heb je in hemelsnaam ja gezegd?” Maar cv-jagers kwamen ook wel eens in de redactie voor. Daar had je niet zoveel aan en meestal verdwenen die alweer snel.’

Leidschrift veranderde in de periode dat Vries redactielid was duidelijk van karakter. Het meest zichtbaar was de geleidelijke modernisering van de lay-out. De ambachtelijke opmaak die de eerste nummers kenmerkte, werd langzaam overbodig door het gebruik van computers. De nummers werden ook steeds dikker, tot wel 250 pagina’s per nummer. En er werd geëxperimenteerd met nieuwe manieren om het tijdschrift te vullen, zoals

⁴ *Geschiedenis buiten de perken: de waarde van de geschiedwetenschap voor andere wetenschappen, politiek en beleid en cultuur* (Leiden: Stichting Leidschrift 1989).

een variarubriek met artikelen buiten het hoofdthema en een rubriek over onderzoeksinstituten. Deze rubrieken verdwenen echter al snel weer naar de achtergrond. Een verandering die wel lang standhield, was de plaats die interviews in de nummers innamen. ‘Wij streefden toch naar minstens een interview per nummer. Met iemand die bij het thema paste of iemand die zo beroemd was dat het een buitenkansje was. Ik vond dat een mogelijkheid om toch met de groten der aarde te praten. En ook daarbij waren er zeer belangrijke historici die allemaal wel meewerkten als ze in het land waren. Charles Tilly, Eric Hobsbawm, Michael Mann, Carlo Ginzburg, Jonathan Israel, allemaal wereldtop. Die heb ik geïnterviewd en dat vond ik buitengewoon leuk om te doen. Wij vonden dat een leuke manier om buiten de vrij strakke structuur van een wetenschappelijk artikel te laten zien wat zo’n man eigenlijk dacht.’

De prijs van professionalisering

De toegenomen aandacht voor grote namen bracht wel een verandering in werkwijze met zich mee. De bijdragen van professionele historici kregen een grotere rol en studentenbijdragen werden zeldzamer. Ging de professionalisering van *Leidschrift* ten koste van het studentenkarakter ervan? ‘Ik denk dat nu iedere historicus weet dat *Leidschrift* bestaat. Ik vind vooral de thema’s interessant. Ik denk dat *Leidschrift* daardoor ook aanzienlijk beter is geworden dan bijvoorbeeld *Groniek*. Een blad als *Skript* vond ik heel interessant. Ik ben ook abonnee geweest. Maar op de een of andere manier zie ik niet de ontwikkeling dat ze systematisch beter of professioneler worden. Ik heb de indruk dat sommige bladen dat ook niet willen.’

‘Daar betaal je ook in zekere zin een prijs voor: steeds professioneler, maar ook steeds meer door professionals volgeschreven. Want *Leidschrift* is nu natuurlijk mijlenver verwijderd van waar het ooit om begonnen was. Er komt volgens mij nu maar met grote moeite een student in. Maar dat vind ik ook helemaal niet erg. Het werd snel duidelijk dat wanneer je alleen maar studenten een blad laat volschrijven, het dan toch moeilijk wordt om continuïteit en kwaliteit te krijgen. Als je zeshonderd abonnees hebt kun je het je niet echt veroorloven om artikelen te plaatsen alleen maar omdat ze van een student afkomstig zijn. De enige reden waarom je iets moet plaatsen is dat het een goed stuk is. Dat wil niet zeggen dat je nooit studenten moet laten schrijven, maar een heel blad vol studententeksten is

volgens mij gewoon niet interessant genoeg. Maar ik ben altijd voor die ontwikkeling geweest. Het studentikoze aan het blad was dat het gerund werd door studenten. Redactieleden hebben daar ook heel erg veel van geleerd. Dat vond ik eigenlijk veel belangrijker dan dat ze er per se zelf iets in schreven.’

Toch werden studentenbijdragen niet geheel uit het oog verloren. Het laatste nummer waar Vries aan meewerkte was getiteld ‘Leidse scripties’ en bevatte, naast een overzichtsartikel over Baskisch nationalisme van zijn hand, zes tot artikelen omgewerkte scripties van Leidse studenten.

Na meer dan tien jaar nam Vries afscheid van *Leidschrift*. Terugkijkend op zijn tijd bij de redactie zegt hij: ‘Ik vond het leukst om met studenten om te gaan en te zien hoe die langzaam maar zeker een professioneel blad runden. Het was leuk om met z’n allen iets neer te zetten. Het was ook heel ontspannen en gezellig. Het produceren was minstens zo belangrijk als het product. Ik heb wel collega’s gehad die zeiden “Waarom doe je dat met die studenten? Waarom doe je niet iets zinnigs?” Ik heb dit aanzienlijk zinniger gevonden dan weer een of ander artikeltje in een vakblad dat door tien mensen gelezen wordt. Ik heb er nooit een moment spijt van gehad. Maar ik vond na tien jaar wel dat het tijd werd om ermee op te houden.’

Financiële problemen

Na het vertrek van Vries werd zijn plaats in de redactie overgenomen door Robert Stein (1960), docent middeleeuwse geschiedenis aan de Universiteit Leiden. ‘Peer Vries stapte op en het was gebruikelijk dat er een docentlid in de redactie zat. Toen heeft de redactie mij gevraagd en dat leek me leuk om te doen. Ik kende *Leidschrift* natuurlijk wel. Iedere Leidse historicus kent *Leidschrift*. Dus ik ben in augustus 1996 bij de redactie gekomen.’

Rond deze tijd doemde een probleem op dat Steins redactieperiode is blijven domineren. *Leidschrift* kwam in financiële problemen. ‘Wat toen erg speelde was de bekostiging van het geheel. We hadden een redelijk aantal abonnees en met die inkomsten ging het net. We hebben heel lang gedraaid op de infrastructuur van de faculteit. Wij mochten gebruik maken van een werkkamer, een paar computers en onze nummers werden op kosten van de faculteit via de postkamer verzonden. Maar het was juist in die jaren dat op de faculteit de geldkraan werd dichtgedraaid. We behielden onze werkplek en computers, maar de verzending moesten we zelf gaan betalen. En toen

kwamen we opeens niet meer uit de kosten. Op ons budget was het heel veel geld en dat hadden we gewoon niet.’

Leidschrift draaide dus verlies. Er was nog wel wat geld achter de hand om de eerste verliezen op te vangen, maar het besparen van kosten en het zoeken naar extra inkomsten werd noodgedwongen de eerste prioriteit van de redactie. ‘Daar werd eindeloos over gesproken. Er is toen een overgangsregeling gekomen waarbij we een of twee keer zelf met de fiets nummers in Leiden hebben rondgebracht, al moet ik toegeven dat ik dat zelf nooit gedaan heb. De meeste abonnees waren tenslotte Leidenaar. De rest van de nummers hebben we denk ik toch nog met subsidie verzonden, maar hoe dat precies is afgelopen weet ik niet meer. Daar kon dus op bezuinigd worden. Maar we hebben ook de abonnementsprijzen verhoogd en we zijn naar een goedkopere drukker gegaan.’

Ook de administratie moest nodig op orde worden gebracht. Want naast toegenomen kosten vormden wanbetalers een bedreiging voor de financiële levensvatbaarheid van *Leidschrift*. De oplage was te hoog in verhouding tot het aantal betalende lezers. ‘Ik meen mij te herinneren dat de administratie een zootje was. We hadden een erg vervuild bestand met abonnees. Veel lezers verhuisden zonder dat aan ons te melden en wij bleven dan vrolijk nummers sturen, maar daar kwam natuurlijk nooit meer geld voor terug. We hebben er toen direct veel werk van gemaakt om het bestand op te schonen en wanbetalers er uit te halen. We hebben ook erg veel aanmaningen gestuurd.’ Of deze aanpak ook veel effect had is maar de vraag. Uit de notulen uit die tijd blijkt bijvoorbeeld dat voor de dertiende jaargang (1997) ongeveer dertig procent van de abonnees niet betaalden.⁵

Niet alleen het aantal betalingen moest omhoog, maar ook het aantal abonnees. Daarom werd er ook veel gediscussieerd over hoe *Leidschrift* aantrekkelijker gemaakt kon worden. ‘We moesten echt meer lezers trekken, anders konden we de zaak opdoeken. We bedachten hoe we het uiterlijk wat leuker konden maken, want we zaten met die saaie witte kaften. Het liefst wil je er natuurlijk een kleurenplaatje op maar dat is erg duur, dus dat ging niet. Maar uiteindelijk zijn we overgegaan op een gele kافت met een plaatje.

Verder probeerden we te verbreden, een groter publiek aan te spreken. Wij zagen een gat in de markt door aan te sluiten bij de thema’s van het centraal schriftelijk eindexamen. Dat werkte wel. We hebben ook

⁵ Notulen *Leidschrift* redactievergaderingen 1 juli 1998 en 4 oktober 1998. Het financiële jaar moest uiteindelijk worden afgesloten met 124 wanbetalers op 422 abonnees.

wel geprobeerd om wat herkenbaarder te worden door nieuwe rubrieken in te voeren en de variarubriek nieuw leven in te blazen. Maar dat is nooit echt van de grond gekomen. Wat daarbij ook meespeelde was het verloop in de redactie. Een studentenredactie vernieuwt zich totaal om de vier jaar en dat zal tegenwoordig trouwens nog wel sneller gaan. Dat is eigenlijk te kort om nieuw beleid op te zetten en daarom verbaast het me ook niet dat allerlei prachtige plannen na een keer of twee een zachte dood sterven. Dat is natuurlijk een nadeel van het werken met studenten, de continuïteit ontbrak een beetje.’

Reflectie

De nijpende financiële situatie en de noodzaak om meer lezers aan te trekken, dwong de redactie tot reflectie op de inhoud van *Leidschrift*. Van tijd tot tijd werden felle discussies gevoerd over de positie die het blad in moest nemen: moest men zich richten op de podiumfunctie voor studenten en daarbij eventueel een kwaliteitsverlies voor lief nemen? Of juist op grote namen? Moest *Leidschrift* vasthouden aan zijn wetenschappelijke koers of meer populariserend worden in de hoop meer lezers te trekken? Volgens Stein was de uitkomst van deze discussies toch vaak dezelfde. ‘We moesten de kwaliteit zo hoog mogelijk houden, maar wel met een mix van werk van studenten, aio’s en gerenommeerde wetenschappers. Het is dan natuurlijk altijd schipperen tussen kwaliteit en je doelgroep: studenten. Dat is inherent aan de vorm van het blad. Om een wereldberoemd blad vol briljante artikelen te zijn moet je helemaal professionaliseren en dat is een stap die we bewust niet hebben willen nemen. Met een studentenredactie en met studentauteurs maak je een keuze die een risico vormt voor de kwaliteit en de continuïteit. Maar daar kun je aan morrelen en dat hebben we ook gedaan. We hebben geprobeerd om er een groter en beter blad van te maken, maar het blijft het werk van vrijwilligers.’

Ook de redactie zelf ontsnapte daarom niet aan reflectie op haar eigen werkwijze. ‘Toen ik begon zaten er dertien man in de redactie. Het had een hoog vrijblijvendheidsgehalte. De opkomst bij vergaderingen viel vaak tegen. Maar er waren ook een paar heel enthousiaste mensen bij die de kolen uit het vuur haalden. Daarom wilden we naar een kleinere, enthousiastere en vooral minder vrijblijvende redactie.’ Stein stelde een plan op met daarin de eisen die voortaan aan redactieleden gesteld zouden

worden. De redactie zou uit maximaal acht personen gaan bestaan die elk een vastgesteld takenpakket hadden. Ieder nummer werd voortaan geheel gedragen door een kernredactie van twee of drie man, in plaats van een grotere groep redactieleden die per artikel verantwoordelijk waren. Besloten werd dat ook alle zittende redactieleden opnieuw zouden moeten solliciteren om vervolgens naar de nieuwe criteria beoordeeld te worden. En voortaan zou er veel gestructureerder gewerkt worden. Dat was nodig want inmiddels was er een achterstand ontstaan in het uitbrengen van nummers. Van eind 1996 tot begin 1998 verscheen *Leidschrift* onregelmatig. Daarna was de achterstand ingelopen.⁶ ‘De verkleining van de redactie was eigenlijk een natuurlijk proces waar even een scheidslijn in moest worden aangebracht. We hebben nooit iemand hoeven vragen te vertrekken. Ik vond het zo beter hanteerbaar, want met kleine groepjes kan je beter doorpakken. We zijn toen ook met strak schema van harde deadlines gaan werken. Op een gegeven moment werkten we zo drie jaar vooruit. Er was een klus te doen en daar gingen we ook voor, met een betrouwbare en gecommiteerde redactie. We moesten zorgen dat er leven in het tijdschrift bleef zitten.’

In november 1999 ging Stein als onderzoeker werken voor de Fryske Akademy. Het redacteurschap van *Leidschrift* was daar niet mee te combineren, zodat hij de redactie verliet. ‘Het herstructureren van de redactie heb ik met veel plezier gedaan. Ook al werd er flink gediscussieerd, de sfeer bleef over het algemeen goed. Het was, ondanks de wisselende samenstelling, ook een leuke groep waar ik veel leuke herinneringen aan heb.’

Stein werd als docentlid van de redactie opgevolgd door mediëvist Peter Hoppenbrouwers (1954). Ondertussen bleven de financiële problemen de redactie parten spelen. Het financiële jaar 1998 moest worden afgesloten met een verlies van 2.731 gulden.⁷ De begrotingen voor de komende jaren lieten geen verbetering zien, wat volgens sommige redactieleden betekende dat met de huidige stand van zaken slechts nog de lopende jaargang afgemaakt kon worden. Op de redactievergadering werd zelfs de optie overwogen om als internetuitgave verder te gaan om kosten te besparen, maar dit voorstel haalde het niet.⁸ Ook werd het plan opgevat om redactiewerk bij *Leidschrift* een onderwijsactiviteit te maken, in de hoop dat

⁶ Notulen Leidschrift redactievergaderingen 11 november 1996 en 10 februari 1997.

⁷ Notulen Leidschrift redactievergadering 6 december 1999.

⁸ Notulen Leidschrift redactievergadering 5 oktober 1999.

de faculteit daardoor de portokosten weer wilde gaan dragen. De faculteit stond welwillend tegenover het toekennen van studiepunten aan redactiewerk als hulpvak (drie punten voor een tentamen plus zes punten voor een jaar praktijkervaring), maar een financiële bijdrage viel niet te verwachten. Het plan kwam, waarschijnlijk mede hierdoor, uiteindelijk nooit van de grond.⁹

De verliezen bleken echter lager uit te vallen dan begroot. Daarnaast ging de redactie actief op zoek naar inkomsten, onder andere door oude nummers te verkopen, het abonnementsgeld te verhogen, en dit vooruit te laten betalen.¹⁰ Zo hield *Leidschrift* het hoofd boven water. Hoppenbrouwers werd intussen opgevolgd door Joost Augusteijn.

Gesetteld

Augusteijn (1960) werkte, nadat hij eerder aan de universiteiten van Dublin en Belfast had gewerkt, nog maar net als docent Europese geschiedenis in Leiden toen hij in 2001 werd gevraagd om bij de redactie te komen. Hij kende het blad niet, maar was wel enthousiast. ‘Ik vind het belangrijk dat studenten actief bij de wetenschap betrokken raken. In Ierland was ik als docent betrokken bij de studentenorganisatie Irish History Student’s Association, die onder andere jaarlijks een congres organiseert waar studenten hun onderzoek kunnen presenteren. Daar kwam ook een publicatie uit voort, dus ervaring met studentenpublicaties had ik al.’

Hoewel de redactie organisatorisch inmiddels redelijk op orde was, speelden de financiën nog altijd een grote rol. ‘Het was toen wel een goedlopende organisatie. Maar financieel was het erg krap. Alle redactieleden betaalden ook gewoon abonnementsgeld, anders was het niet te doen. En we moesten er altijd op letten dat nummers niet te dik werden. Dat kon gewoon niet. Het kostenaspect was iets dat bij iedere handeling op de achtergrond belangrijk was.’

Eind 2002 verbeterde de financiële situatie toen *Leidschrift* een samenwerking aanging met de alumnivereniging VOGeL.¹¹ ‘VOGeL wilde meer doen voor haar leden, maar had niet genoeg tijd om dat te organiseren.

⁹ Notulen Leidschrift redactievergaderingen 18 oktober 1999, 15 november 1999 en 9 oktober 2000.

¹⁰ Notulen Leidschrift redactievergadering 6 december 1999.

¹¹ Vereniging Oud Geschiedenisstudenten Leiden.

We zijn toen eerst gaan samenwerken bij het organiseren van een symposium. Daar is toen ook uit voortgekomen dat de leden van VOGel voortaan in plaats van hun eigen mededelingenblaadje een abonnement op *Leidschrift* bij hun lidmaatschap kregen. Een geschiedenisblad van studenten uit Leiden voor ex-studenten geschiedenis uit Leiden is natuurlijk ook een logische combinatie. Daardoor kregen we er ineens ruim tweehonderd abonnees bij. Dat was ook financieel gezien een doorbraak. Toen konden we zelfs weer gaan sparen.'

Door de verbetering van de financiële situatie werd het voor de redactie weer mogelijk om nieuwe initiatieven te ontplooien. 'We konden weer dikkere nummers gaan maken. We hebben zelfs gedacht om een vierde nummer uit te brengen dat geheel op de Leidse geschiedenisopleiding gericht was. Met een *Leidschrift* prijs voor beste bachelorscriptie, maar dat bleek toch te hoog gegrepen. Het organiseren van symposia was ook iets wat we weer op konden pakken. En de lay-out is natuurlijk veranderd. Er kwamen ook steeds meer computerprogramma's waarmee dat makkelijk kon.'

Had dit ook een effect op de manier waarop de redactie invulling gaf aan de inhoud van het tijdschrift? 'Er zijn altijd een paar strijdpunten geweest die altijd speelden. Met name over de rol van studentenartikelen. De strijd is dan of je een wetenschappelijk blad bent of een blad dat studentenbijdragen publiceert. Maar dat is een ontwikkeling die op en neer gaat en die grotendeels afhankelijk is van wie er in de redactie zitten. In de statuten staat dat *Leidschrift* een rol heeft te vervullen in het publiceren van werk van studenten, maar onder sommige redacties werd dat sterker aangezet dan andere. Mijn afscheidnummer over terrorisme was geheel gevuld door studenten, ook nog mijn eigen studenten. Ik vond dat belangrijk. Maar het kan natuurlijk subtieler, minimaal een artikel per nummer van een student was altijd wel een doelstelling. En dat lukte vaak ook wel. Je moet je afvragen of je wel een wetenschappelijk blad wil zijn. Het is namelijk nog maar afwachten of historici in Nederland je ook zo zien. Zij zullen hun werk liever neerleggen bij vakbladen als het *Tijdschrift voor Geschiedenis*. Daar zit vanuit de academicus zelf ook wel logica in.'

'Er waren wel eens momenten dat de kwaliteit wat minder werd en dan was het aan de redactie om zich daarop te richten. En als dat dan weer goed ging dacht men weer over allerlei andere verbeteringen. Primair probeerden we natuurlijk een zo goed mogelijk kwaliteitsblad te maken. Met themanummers, want dat is wel wat *Leidschrift* onderscheidde van andere

studentenbladen. Wij probeerden thema's te kiezen die aansloten bij een actuele historiografische discussie zoals migratie of terrorisme. Of diachronische thema's die een breed publiek aanspraken. We wilden wel balans houden tussen de verschillende tijdvakken en secties die hier op de opleiding aanwezig waren, maar het belangrijkste was dat we een thema zelf interessant vonden.'

Na zeven jaar besloot Augusteijn uit de redactie te stappen. 'Je gaat op een gegeven moment de discussies wel herkennen. Daarom moet je misschien ook niet te lang blijven als docent. Maar ik vond het leuk. Hoe geëngageerder de studenten waren hoe leuker het was.' Terugkijkend op zijn redactieperiode zegt hij: '*Leidschrift* is nu wel een beetje gesetteld. De veranderingen zullen nu minder snel gaan dan in de eerste jaren dat ik er was. Maar ondanks dat de structuren nu goed lopen moet je altijd blijven nadenken over de formule. Je kunt nooit zeggen dat het af is.'

Afsluiting

Leidschrift is inderdaad nooit af. Sinds de eerste uitgave in 1984 is het tijdschrift onmiskenbaar veranderd. Het meest zichtbaar is dit in het uiterlijk van het blad: typemachines en plakletters behoren definitief tot het verleden, en ook aan de kaften van het tijdschrift (zie afbeelding twee) is vooruitgang af te lezen. Inhoudelijk is de verandering minder makkelijk te duiden. In de afgelopen 25 jaar hebben de verschillende redacties geprobeerd om een tijdschrift van zo hoog mogelijke kwaliteit af te leveren. Vooral het zoeken naar een balans tussen professionele- en studentenbijdragen was daarbij voor iedere redactie een uitdaging. Het vasthouden aan themanummers is ondanks het komen en gaan van verschillende rubrieken het meest kenmerkend voor *Leidschrift* gebleken.

De toewijding van de redacties in de afgelopen 25 jaar zorgde niet alleen dat *Leidschrift* in moeilijke tijden kon blijven verschijnen, maar legde ook een basis voor verdere groei. Nadat de financiële positie van het blad verbeterde, kon het in latere jaren uitgroeien tot het tijdschrift dat het nu is. *Leidschrift* mag zich inmiddels met een oplage van 750 stuks verheugen in een omvangrijk en trouw lezerspubliek. Ook heeft de redactie haar activiteiten verbreed door regelmatig lezingen en symposia te organiseren die aansluiten bij de thema's van het tijdschrift.

De huidige redactie zal er in ieder geval naar blijven streven om interessante en goede themanummers uit te geven. Waar mogelijk zullen bijdragen van studenten daarbij meer ruimte krijgen.

